

Деталі оформлення шлюбного договору

Часом наречені слова «шлюбний договір» ототожнюють з «недовірою». Поняття шлюбного контракту вперше з'явилося в Україні у 1992 році у зв'язку із прийняттям змін до ще радянського Кодексу про шлюб та сім'ю. Потім вже у вигляді терміну «шлюбний договір» його було закріплено у новому Сімейному кодексі, який набув чинності у 2004 році. Однак, незважаючи на те, що інститут шлюбного договору присутній в українському сімейному законодавстві майже з часів незалежності, на практиці існують багато «підводних каменів» щодо його застосування.

Шлюбний договір - це, перш за все, угода про вирішення спірних питань життя сім'ї, укладена між особами які вступають у шлюб, або подружжям.

Сімейним кодексом України (далі – Кодекс) передбачено, що шлюбним договором регулюються лише майнові відносини між подружжям, визначаються їхні майнові права та обов'язки, а також майнові права та обов'язки подружжя як батьків.

Згідно з частиною третьою статті 93 Кодексу шлюбний договір не може регулювати особисті відносини подружжя, а також особисті відносини між ними та дітьми. Отже, подружжя не зможе, як раніше, передбачити якісь обов'язки особистого характеру по відношенню один до одного, а також особисті немайнові відносини між ними та дітьми.

Важливою умовою шлюбного договору є те, що його положення не повинні зменшувати обсягу прав дитини, які встановлені Кодексом, а також ставити одного з подружжя у надзвичайно не вигідне для нього матеріальне становище.

Крім того, частиною п'ятою статті 93 цього Кодексу визначено, що за шлюбним договором не може передаватися у власність одному з подружжя нерухоме майно та інше майно, право на яке підлягає державній реєстрації.

Найважливішою особливістю шлюбного договору є те, що ним майнові права й обов'язки подружжя може бути визначено інакше, ніж це передбачено загальними правилами сімейного законодавства.

Зокрема, може бути встановлено, що певне майно, яке належало одному з подружжя до шлюбу або буде одержано під час шлюбу в дар, стає їхньою спільною сумісною власністю, або може бути визначено на розсуд подружжя розмір часток у праві власності на майно, що буде нажите в період шлюбу. Також можливе передбачення умови поділу спільного майна в разі розірвання шлюбу, а також порядок погашення боргів кожного з подружжя за рахунок спільного чи роздільного майна. Шлюбний договір може містити також положення про непоширення на майно, набуте ними за час шлюбу, положень про спільну сумісну власність і вважати це майно спільною частковою власністю або особистою приватною власністю кожного з них.

У шлюбному договорі сторони можуть передбачити використання належного їм обом або одному з них майна для забезпечення потреб їхніх

дітей, а також інших осіб. Наприклад, можна включити до договору положення про те, що подружжя зобов'язується утримувати непрацездатних батьків, когось з них, або дітей, народжених не в спільному шлюбі, надавати цим особам грошову допомогу або/та надати їм можливість проживати разом з подружжям, виділивши окрему кімнату в будинку чи квартирі тощо.

На практиці шлюбний договір в першу чергу застосовується не для регулювання спільного проживання і користування майном, а на випадок розриву шлюбних відносин. Тому, безперечно, у шлюбному договорі можна визначити можливий порядок поділу майна, у тому числі і після розірвання шлюбу. У цьому разі у випадку розлучення можна уникнути довготривалих судових процесів поділу майна, маючи більше шансів зберегти добрі відносини після розлучення.

Слід виділити питання визначення у шлюбному договорі порядку користування житлом. Статтею 59 Сімейного кодексу визначено, що той із подружжя, хто є власником майна, визначає режим володіння та користування ним з урахуванням інтересів сім'ї, насамперед дітей. При розпорядженні своїм майном дружина, чоловік зобов'язані враховувати інтереси дитини, інших членів сім'ї, які відповідно до закону мають право користування ним.

В той же час відповідно до частини четвертої статті 156 Житлового кодексу УРСР припинення сімейних відносин з власником будинку (квартири) не позбавляє його дружину права користування займаним приміщенням. У разі відсутності угоди між власником будинку (квартири) і колишнім членом його сім'ї про безоплатне користування жилим приміщенням до цих відносин застосовуються правила, встановлені статтею 162 цього Кодексу, якою визначено, що плата за користування жилим приміщенням в будинку (квартирі), що належить громадянину на праві приватної власності, встановлюється угодою сторін. Плата за комунальні послуги береться, крім квартирної плати за затвердженими в установленому порядку тарифами.

А укладаючи шлюбний договір, сторони можуть включити до нього: положення про порядок користування житлом, яке належить одному з подружжя на праві приватної власності; про звільнення після розлучення житлового приміщення тим з подружжя, хто вселився у нього у зв'язку з реєстрацією шлюбу; про проживання в житловому приміщенні родичів когось з подружжя тощо.

У шлюбному договорі особи на власний розсуд можуть визначити право на утримання незалежно від непрацездатності та потреби у матеріальній допомозі, умови, розмір та строки, у які будуть здійснюватись такі виплати. Шлюбним договором може бути встановлена й можливість припинення права на утримання одного з подружжя у зв'язку з одержанням ним майнової (грошової) компенсації.

Отже, подружжя або особи, що бажають взяти шлюб, можуть включити до шлюбного договору будь-які умови щодо правового режиму майна, якщо вони не суперечать моральним засадам суспільства.

Однак ті умови шлюбного контракту, які всупереч волі будь-кого з подружжя погіршують його становище порівняно із законодавством України (мають дискримінаційний характер, позбавляють права на частку в нажитому майні тощо), не можуть бути визнані дійсними, так само як і шлюбний контракт, укладений без додержання порядку, встановленого законодавством України.

Укладення шлюбного договору - не обов'язок, а взаємне рішення осіб вирішити питання життя сім'ї на власний розсуд.

Перед укладанням шлюбного договору нотаріус, до якого звернулася молода пара, повинен роз'яснити сторонам основні положення шлюбного договору, права та обов'язки сторін. Статтею 94 Сімейного кодексу України передбачено, що шлюбний договір укладається у письмовій формі і нотаріально посвідчується. При цьому посвідчити шлюбний договір може як державний, так і приватний нотаріус.

Щодо віку, з якого особи мають право самостійно укласти шлюбний договір, то він збігається зі шлюбним віком, що встановлений для жінок та чоловіків - у 18 років. У разі зниження шлюбного віку до реєстрації шлюбу відповідно до чинного законодавства шлюбний договір укладається неповнолітніми за письмовою згодою їх батьків або піклувальника, справжність підпису яких засвідчується нотаріусом.

У разі укладення шлюбного договору особами, які вже перебувають у шлюбі, вік не має значення, оскільки відповідно до частини другої статті 34 Цивільного кодексу України у разі реєстрації шлюбу фізичної особи, яка не досягла повноліття, вона набуває повної цивільної дієздатності з моменту реєстрації шлюбу.

Шлюбний договір складається в трьох примірниках, один з яких зберігається в справах нотаріальної контори, а два інші видаються кожному з подружжя.

Станіслав Куценко, керівник ГТУЮ у місті Києві